

Lovtekst

JUR4111 Forelesning 23/1/2019

Marius Emberland

Noen innledende punkter

- Opplegg og formål med forelesningen
- Pensum og angivelsen av «kunnskapskrav», «ferdigheter» og «generell kompetanse»
- Det ideologiske rammeverket
- Dagens situasjon
- Hva med lovtekst som har opprinnelse i traktat? → internasjonal rett

Lovtekstens betydning

- Lovteksten er normalt et utgangspunkt for rettsanvendelsen
- Lovteksten kan også være en rettskilde(faktor) i rettsanvendelsen
 - En rettskilde til fastleggelsen av sedvanerettens innhold, eks. Rt-2009-661 (Husebyskogen) pkt. 70-71
 - En rettskilde til fastleggelsen av innholdet i avtaler, eks. HR-2016-1477-A (brann forårsaket av leietaker) pkt. 55
 - *«Det gjenstår da å ta stilling til om endringen av bakgrunnsretten ved vedtakelsen av ny husleielov likevel må konsekvenser for tolkingen av standardavtalen ... og partenes avtale ...»*
 - En rettskilde ved fastleggelsen av innholdet i en annen lovtekst (kontekstuell tolkning). Eks. HR-2017-344-A (skatteopplysninger om «ansatte») pkt. 33
 - *«Begrepet «ansatte» må forstås på bakgrunn av den kontekst det inngår i, nemlig i lovens vilkår om at arbeidsgiver må ha forsømt sin plikt til å inngi riktige og fullstendige «oppgaver over ytelser til ansatte».*

Hvorfor er loven relevant, og hvorfor tillegges den vekt?

- Den formelle forankringen i Grunnloven
 - Grl. § 2 andre setning
 - Grl. § 49 første ledd første setning
 - Grl. § 75 bokstav a)
 - Grl. §§ 76-79 om hvordan formelle lover blir til
 - Grl. § 96 første ledd første alternativ
 - Grl. § 113
- De bakenforliggende verdiene
 - Det representative demokratiet (folkestyret)
 - Rettsstatens idealer om lovformelighet og forutberegnelighet

Språkets begrensninger og lovgivers valg

- Lovgivers valg av lovgivningsteknikk og lovspråk
- Språket vil (mer eller mindre) alltid kunne være gjenstand for fortolkning
 - Eks. HR-2017-1130 (søksmålsinteresse for familiemedlemmer) pkt. 29-30
 - *«Spørsmålet i denne saken er om familiemedlemmene har tilstrekkelig tilknytning til utvisningsvedtaket [iht. tvisteloven § 1-3 (2)]»*
- Finnes det egentlig eksempler på tilstrekkelig klar lovtekst?
 - Aldersangivelser, eks. våpenloven § 7 fjerde ledd første setning (*«... under 18 år»*).
 - Legaldefinisjoner, eks. tivoli-loven § 3 (*«fornøyelsesinnretning: installasjon til bruk for fornøyelsesformål som innebærer risiko, og som stiller minimale krav til ferdigheter, og hvor brukerne enten bringes i bevegelse eller situasjoner hvor de helt eller delvis ikke har kontroll over egen bevegelse, eller begge deler.»*)

Tolking av lovtekst

- To temaer:
 - Slutning fra lovtekst
 - De neste plansjene
 - Lovtekstens betydning i forhold til andre rettskilder
 - Ikke primært tema for denne forelesningen

Tolking av lovtekst - slutning

- Eksempel på slutning fra Høyesteretts praksis: HR-2017-1230-A (hyttebygging i reindriftsområde)

- Hva saken gjaldt

- Høyesterett om vårt spørsmål (pkt. 36)

«Etter mitt syn følge det klart av ordlyden i § 63 første ledd første punktum at det skal foretas en konkret vurdering av om grunneierens utnyttelse av eiendommen er til «vesentlig skade eller ulempe» for reindriftsutøvelsen.»

Tolking av lovtekst slutning (ii)

- Alminnelig språkbruk er utgangspunkt for lovtolkingen

- Hvorfor?

- Eks. HR-2017-1250-A (Bjeftehalsbånd)

«19. Dyrevelferdsloven §14 første ledd bokstav a setter forbud mot å «utøve vold mot dyr». ...

22. Det avgjørende må være at begrepet vold i alminnelig språkbruk kan omfatte både fysisk og psykisk vold.»

Tolking av lovtekst – slutning (iii)

- Særskilt forståelse av lovtekst i visse sammenhenger – eks. «Kongen»
- Det er normalt språkforståelsen i dag som betyr noe
 - Eks. Rt-2004-702 (klaps med bambuspinne)
 - Strl. 1902 § 228 første ledd
 - *Pkt. 19: «Lagmannsretten har lagt til grunn at straffeloven § 228 første ledd må leses i sammenheng med barneloven § 30, og at det i dag derfor gjelder et generelt og ubetinget forbud mot å anvende vold i oppdragelsesøyemed, også i form av «lettere klaps» som reaksjon på ulydighet. Dette er en riktig lovforståelse. Høyesteretts ankeutvalg viser i denne forbindelse også til FNs barnekonvensjon artikkel 19 nr. 1, Barnekomiteens General Comment no. 8 (2006) ... og no. 13 (2011), jf. også Grunnloven § 92.»*

Lovskravets betydning for lovtolkingen

- Grl. § 96 første ledd første alternativ og Grl. § 113: Lovskravet begrenser rettsanvenderens tolkingsfrihet
 - Eks. HR-2016-1833-A (åpning av mobiltelefon) pkt. 13-24
 - Pkt. 15: *«Hjemmelskravet ble behandlet i større bredde i Rt-2014-1105 ... avsnitt 30 ... Loven må være tilgjengelig og så presis som forholdene tillater.»*
 - Pkt. 19: *«I dette tilfellet finner jeg det klart at lovkravet ikke er oppfylt ...»*
 - Pkt. 20 *«en naturlig forståelse av ordlyden tilsier ... Ordlyden peker i retning av ... Dette utgangspunktet støttes av at bestemmelsen er plassert i kapittel 12 om gransking ... Jeg ... finner det klart at bruken av siktedes finger til å få tilgang til bevismidler utenfor kroppen ... språklig sett er noe annet enn en kroppslig undersøkelse ...»*
 - Pkt. 23: *«... Formålsbetraktninger kan imidlertid ikke i seg selv gi hjemmel for det tvangsmiddel som saken gjelder.»*

Lovskravets betydning (ii)

- Eks. HR-2017-344-A (skatteopplysninger om «ansatte»
 - Pkt. 38: *«A AS ha anført at legalitetsprinsippet og klarhetsprinsippet omtalt i Rt-2001-1661 ... er til hinder for å tolke begrepet «ansatte» utvidende til også å omfatte arbeidstakere utenfor de arbeidsrettslige tjenesteforhold.»*
 - Pkt. 39: *«Jeg er ikke enig i dette ... Grunnloven § 113 ... innebærer at lovens ordlyd står sentralt ved tolkningen. Men tolkningstvil må løses ut fra hva som er best i samsvar med en avveining av samtlige rettskildefaktorer og som sikrer tilstrekkelig klarhet og forutsigbarhet for borgerne.»*
 - Pkt. 41: *«... en snever tolkning av begrepet «ansatte» i praksis vil forhindre summariske skatte- og avgiftsoppgjør hvor behovet kanskje er størst ...»*
 - Pkt. 42: *«Min konklusjon er etter dette at begrepet «ansatte» omfatter arbeidstakere i og utenfor tjenesteforhold. Lagmannsretten har da tolket loven riktig, og anken må forkastes.»*

Tolkningsresultater: Forholdet mellom lovteksten og rettsregelen

- Presiserende tolkning
 - Eckhoff/Helgesen s. 118
 - I valget mellom to eller flere tolkningsresultater som alle lar seg forene med lovteksten, velger man ett av dem.
- Innskrenkende tolkning
 - Eckhoff/Helgesen s. 119-123
 - Eks. HR-2017-253-A (Transocean) pkt. 43
 - Hva saken gjaldt
 - Pkt. 43: *«Ordlyden er klar. Bestemmelsens annet punktum innebærer at det ikke er anledning til å tilkjenne utgifter til forsvarer med høyere beløp enn statens satser for offentlig oppnevnte forsvarere, jf. salærforskriften ... Skal noe annet legges til grunn, må denne begrensningen tolkes innskrenkende eller settes til side.»*

Tolkningsresultater (ii)

- Antitetisk tolkning
 - Eckhoff/Helgesen s. 141-147
 - Rt-2014-585 (gjenopptakelse av farskapssak) pkt. 59
 - Hva saken gjaldt
 - Pkt. 59: *«Umiddelbart er det nærliggende å forstå barneloven § 24 andre ledd slik at den bare åpner for innhenting og bruk av materiale som allerede er tilgjengelig, herunder prøver som tidligere er tatt av avdøde i annen sammenheng. Ved en slik antitetisk tolking måtte det eventuelt tas stilling til om en slik tolking også ville være avgjørende for forståelsen av § 28a i denne henseende. Forarbeidene til barneloven § 24 viser imidlertid at bestemmelsen har et annet siktemål, og at det ikke er grunnlag for en antitetisk fortolkning.»*

Tolkningsresultater (iii)

- Utvidende og analogisk tolkning
 - Eckhoff/Helgesen s. 124-141
 - Eks. HR-2017-888-U (rettshjelp – dekning av sakskostnader)
 - Hva saken gjaldt
 - Pkt. 16: *«Rettshjelploven § 16 første ledd gir regler for innvilgelse av fri sakførsel uten behovsprøving. Etter første ledd nr. 5 gjelder dette blant annet «den som er begjært fratatt rettslig handleevne, eller som begjærer et vedtak ... opphevet. Direkte gjelder bestemmelsen bare personer som fratras egen rettslig handleevne, ikke personer som fratras vergemål for barn.»*
 - Pkt. 20: *«På denne bakgrunn finner ankeutvalget at krav om dekning av fri sakførsel må fremmes etter reglene i rettshjelploven etter analogi av rettshjelploven § 16. Anken blir dermed forkastet.»*
 - Eks. HR-2017-552-A (Scandinavian Star) pkt. 27-29
 - Strpl. § 241: *«En mistenkt som det pågår etterforskning mot, an hos retten begjære foretatt rettergangskritt til avkreftelse av mistanken ...»*
 - Pkt. 29: *«Det som kunne tilsi en utvidende eller analogisk anvendelse, er i første rekke den belastning saker som dette kan innebære for de etterlatte. Det kan utvilsomt være krevende å leve med den usikkerheten som foreligger etter at en sak er henlagt, og det er lett å forstå et ønske om ytterligere å avklare de faktiske forhold med sikte på en eventuell rensking. ...»*

Tolking av annen lovtekst enn formell lovgivning

- Grunnlovstolking
 - Forutsetter nytenkning
 - Tolking av funksjonsbestemmelsene og rettighetsbestemmelsene
 - Hvordan går en frem? Eks. HR-2016-2554-P (Holship) avsnitt 67-70

Tolking av annet lovtekst (ii)

- Lovtekst med internasjonalt opphav
 - Tolkingen vil være påvirket av internasjonale rettsanvenderes tolking og internasjonale tolkingsregler
 - EØS-inspirert lovgivning, eks. HR-2017-1229-A (Ski Taxi AS) pkt. 35
 - «Konkurranseloven § 10 skal ellers, som det klare utgangspunktet, forstås på samme måte som EØS-avtalen artikkel 53».
 - EMK-lovgivning, eks. Rt-2002-557 (Dobbeltstraff II) (side 565)
 - «Norske domstoler skal ved tolkingen av EMK benytte samme metode som EMD ...»
 - Lovgivning påvirket av annen folkerett, eks. HR-2017-569-A (Sur place-flyktning)
 - Spørsmålet i saken. Utl. § 4
 - Pkt. 43: «Spørsmålet ... er om unntakene er i strid med flyktningkonvensjonen artikkel 1 A (2).»
 - Pkt. 44: «Konvensjonen skal tolkes etter prinsippene i Wien-konvensjonen ... Utgangspunktet er den naturlige forståelsen av ordlyden, lest i den sammenheng den inngår og i lys av konvensjonens formål ... Det går fram av artikkel 31 og 32 ... at andre kilder vil ha begrenset plass ved tolkingen. Dette innebærer at det er lite rom for dynamisk fortolkning.»

Tolking av annen lovtekst (ii)

- Hvordan tolkes forskrifter/kgl. res.?
- Eks. HR-2017-930-A (Kongekrabbe)
 - Hva saken gjaldt
 - Høyesteretts tilnærming, avsnitt 21-25

Oppsummering

- Hva bør du ta med deg videre?